

РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДИНИ У РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Дуброва Н. П., к. е. н., доцент
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Розвиток органічного виробництва в контексті глобальних трансформацій є досить актуальним з огляду на низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг, що притаманні цій сфері діяльності. Західний тип цивілізації сформував антропоцентричний тип світогляду, спираючись на який людство спричинило загрозу екологічної катастрофи (парникові ефекти, кислотні дощі, сировинні та енергетичні кризи тощо). Тому впровадження екологічного або органічного сільського господарства є вимогою часу для країн світу, в тому числі й України. Органічне сільське господарство забезпечує збалансований стан екосистеми, а екологічні продукти харчування не справляють негативного

впливу на навколишнє середовище і здоров'я населення, а навпаки, сприяють йому.

Україна має значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її споживання на внутрішньому ринку та експорту. За даними Федерації органічного руху України, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в країні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції за період 2002–2013 років зросла у 2,5 рази, а кількість господарств, що спеціалізуються на виробництві органічних культур збільшилась з 31 у 2002 році до 175 у 2013 році [1].

Частка сертифікованих органічних площ серед загального обсягу сільськогосподарських угідь складає 0,9%. При цьому господарства, що мають статус “органічних” спеціалізуються переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях.

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні зріс з 500 тис. євро у 2007 році до 14,5 млн євро у 2014 році, тобто у 29 разів [1].

Активність органічного руху в Україні активно підтримується державою, так, у 2013 році прийнятий Закон України № 425-VII “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини”, який вступив в дію у січні 2014 року. Законом визначаються правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямовані на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні.

Крім того, в Державній цільовій Програмі розвитку села на період до 2015 року було наголошено на необхідності довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків, а у Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України за №806-р, серед

пріоритетних напрямів вказано забезпечення продовольчої безпеки держави шляхом сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед в особистих селянських і середніх господарствах.

Як відзначає Стельмашук З.І., галузь органічного сільськогосподарського виробництва невпинно розвивається у всіх напрямках. За останні 5 років значно зріс асортимент органічних видів продукції в магазинах. Раніше кожен вид продукції представляв один виробник, який не відчував конкуренції в умовах ринкових відносин. Нині кількість товаровиробників значно зросла. Якщо у 2006 році органічний товаровиробник боровся за просування свого товару на ринок, то починаючи з 2011 року він все більшою мірою працює над асортиментом продукції. Ведеться боротьба за покупця. Активізувалася робота маркетингових служб, які раніше лише доносили до споживачів інформацію про органічні продукти харчування та їх корисність. У 2011 році асортимент органічних товарів становив 309 одиниць, що у 7 разів більше показника 2006 року [3]. Однак асортимент органічної продукції, який представлений у торговельних мережах України у 2–3 рази дорожче, ніж звичайна, а за умов обмеженості у фінансових ресурсах пересічний споживач наймовірніше обере дешевший варіант. Таким чином, виробництво органічної продукції орієнтується на елітарного споживача, який має достатньо ресурсів задля турботи про своє здоров'я.

Світова тенденція свідчить про активне поширення органічного виробництва, оскільки розглядається як цілісна система господарювання та виробництва харчових та інших продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики, що враховують збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання тварин та методів виробництва, які відповідають певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження. Органічне виробництво спрямоване на покращення здоров'я фермерів, населення в цілому шляхом виробництва високоякісного продовольства, сировини та інших продуктів, збереження родючості ґрунтів та навколишнього середовища, розвиток сільської місцевості та стимулювання місцевого й регіонального виробництва. За оцінками експертів, світовий ринок споживання органічних продуктів складає близько 40 млрд євро та має стійку тенденцію до подальшого зростання [1]. В ЄС розроблено та виконується План дій по запровадженню та поширенню органічного виробництва, більшість країн-членів ЄС мають свої власні національні програми розвитку цього напрямку сільськогосподарської діяльності.

Не викликає сумнівів, що при значному потенціалі України, наявності великої кількості господарств, що спроможні впроваджувати органічне землеробство, воно може стати пріоритетним розвитком аграрного сектору країни. Федерація органічного руху України ініціює прийняття “Державної програми розвитку органічного виробництва”.

Водночас в умовах занепаду сільського господарства та сільських територій заходи, що декларуються на рівні держави, за роки незалежності не дали очікуваних результатів. Причому ті заходи, що анонсувалися, при їх виконанні дали б змогу дати позитивний результат. На нашу думку, і прийняття “Державної програми розвитку органічного виробництва”, незважаючи на велику кількість запланованих заходів, не дасть належного результату.

Постає питання, чому нині велика частина сільськогосподарських виробництв України є збитковими, значна частина сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, що виробляються, не відповідають світовим стандартам якості та безпеки, відзначається високий рівень захворюваності та смертності населення на тлі відчаю та занепаду сільських територій. На наш погляд, джерелом такої ситуації є насамперед сама людина та її світогляд. Світогляд являє собою систему принципів, поглядів, цінностей, ідеалів і переконань, що визначають ставлення особистості до дійсності, загальне розуміння світу, життєві позиції людей. Світогляд особистості – система поглядів на світ у цілому, на ставлення людини до суспільства, природи, самої себе. В основі світогляду лежить світорозуміння, тобто сукупність визначених знань про світ [4].

Як зазначає Архипенко І., у структурному плані світогляд можна розглядати як систему, що складається з таких елементів: уявлення та інші образні репрезентації світу, у тому числі символічні; знання у формі понять і суджень; переживання та інші прояви емоційного ставлення до світу. Світоглядні судження можна класифікувати як ціннісні (аксіологічні), цільові, засіяно-цільові (інструментальні), причинно-наслідкові (каузальні), властивісні [4].

Слід зазначити, що найбільша увага в дослідженнях світогляду приділяється ціннісній складовій. Цінності – це ті реалії, які правильно чи помилково кваліфікуються як такі, що можуть задовольняти певні потреби людини і суспільства, а ціннісна орієнтація фіксується як встановлена суб'єктом на даний час система відповідності між системою потреб і системою матеріальних, соціальних, духовних та інших реалій. Ціннісні орієнтації як підсистема світогляду тісно пов'язані із системою потреб. Тобто, як зазначає Буканова О.В.,

фактором формування світогляду людини є її матеріальне становище. В залежності від наявності або відсутності матеріальних благ світоглядні орієнтації людини та моделі поведінки змінюються. З переходом суспільства до відтворюючого господарства на перший план виходять соціальні фактори еволюції світогляду людини. Суспільний розподіл праці починає висувати вимоги до членів соціуму. Він вимагає від людини відповідності штучно створеним стандартам та диктує набір корисних для нього функцій. Соціальні відносини України як такі та їхня структура залишилися недорозвинутими, застиглими на рівні іноді середньовіччя чи Нового часу. Український соціум змушений братися за формування прагматичних характеристик ідентичності. Хиткість економічного та соціального життя об'єктивно спонукає народ до пошуку джерел стабільності, таких як наука, просвіта громадян, духовне об'єднання. Замість цього Україна вибирає екстенсивний шлях – протекторат інших сильніших суб'єктів глобалізації. При цьому відкидається шлях концентрації на формуванні власного світогляду, орієнтації на гідну та освічену людину, яка є творцем власного життя [5].

Саме таке відношення до селянина дасть можливість свідомої перебудови стилю аграрного мислення, в основі якого є розуміння цінності землі та своєї праці. Зрозуміло, що формування іншого світогляду людини неможливе за короткий проміжок часу, навіть за життя одного-двох поколінь. Це тривалий шлях. Однак зусилля, спрямовані на формування якісно нового світогляду людини, орієнтованої на турботливе відношення до природи, повагу до власної праці, дадуть можливість створити ефективне та гармонічне суспільство.

Безперечно, формування нового світогляду, орієнтованого на свідоме і бережливе ставлення до природи, повагу до оточуючого середовища формується родиною та суспільством. А базою для цього є культура суспільства. Саме культура становить мірило моральної зрілості людини, її здорового глузду в багатьох вчинках та діях, і, будучи глибоко закоріненою в підсвідомості, зовні проявляється як наявність або відсутність здорового глузду в певних діях окремого індивіда чи то й всього суспільства.

Орієнтування на сільське населення, що історично є носієм духовності нації, формування культури бережливого відношення до природи, формування усвідомлення цінності людини та її праці, розвиток сільських територій забезпечить не тільки продовольчу безпеку, й дасть поштовх до розвитку суспільства в цілому. А збалансований (сталий) розвиток сільських територій забезпечує

підвищення ефективності сільської економіки та поліпшення якості життя сільського населення, підтримку екологічної рівноваги, збереження і відновлення ландшафту сільської місцевості.

Література

1. Федерація органічного руху України / Органік в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.
2. Федерація органічного руху України / Концепція державної Програми розвитку органічного виробництва в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage>.
3. Стельмащук З. І. Розвиток органічного агровиробництва в Україні / З.І. Стельмащук // Агроінком. – 2013. – №4–6. – С. 26-29.
4. Сокурєнко О. О. Формування світогляду особистості: сучасні підходи до проблеми [Електронний ресурс] / О. О. Сокурєнко // . – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages.pdf.
5. Архипенко І. Світоглядні чинники ефективного управління аграрним сектором в Україні / І. Архипенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 1 (16). – С. 45-52.
5. Буканова О. В. Фактори формування світоглядних орієнтацій людини: український аспект / О. В. Буканова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – №37. – С. 123-128.